KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAMADAKİ ROLÜ: YILLIK RAPORLAR ÜZERİNDEN İNCELEME[1]

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
KAÜİİBFD
Cilt, 11, Sayı, Ek Sayı 1,
2020
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Makale Gönderim Tarihi: 19.04.2020 *Yayına Kabul Tarihi: 25.10.2020*

Hale BİRİCİKOĞLU
Dr. Öğretim Üyesi
Sakarya Üniversitesi Siyasal
Bilgiler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi
haleu@sakarya.edu.tr
Orcid id: 0000-0003-0760-5291

ÖZ | İkinci dalga feminist hareketle birlikte "devlet feminizmi" kavramı ortaya çıkmış ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında devletlerin temel aktörlerden biri olduğu ve bu eşitliği hayata geçirmek için uygulamaları gereken politikalar gündeme gelmiştir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde bu konuda kullanılan araçlardan biri de ayrımcılıkla ilgili şikayetleri inceleyen özel bir ombudsmanın kurulması olmuştur. Oldukça yakın bir tarihte kurulan Türkiye'deki Kamu Denetçiliği Kurumu da (Ombudsman) toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kamu Denetçiliği Kurumunun verdiği kararlardan yola çıkarak Kurumun, kamu yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı politikalar üretilmesine ne gibi katkılar sağladığını değerlendirmektir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak Kamu Denetçiliği Kurumunun 2014-2019 yılları arasında yayınladığı yıllık raporlar incelenmiştir. Yapılan araştırmada, Kuruma kadın hakları ile ilgili yapılan şikayet başvurularının nicelik itibariyle oldukça düşük düzeyde kaldığı görülmüştür. Ancak Kurumun kadın hakları ile ilgili verdiği kararların içeriği incelendiğinde bu kararların, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretilmesine katkı sağlar nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *ombudsman, toplumsal cinsiyet eşitliği, kamu denetçiliği kurumu*

JEL Kodu*: J71, J78, J79*
Alanı: *Kamu Yönetimi*
Türü: Araştırma

DOI: 10.36543/kauiibfd.2020.Ek1.002

Atıfta bulunmak için: Biricikoğlu, H. (2020). Kamu denetçiliği kurumunun toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadaki rolü: yıllık raporlar üzerinden inceleme. *KAÜİİBFD,* 11(22), 30-59.

[1] Bu çalışma 1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

THE ROLE OF THE OMBUDSMAN INSTITUTION TURKEY IN ENSURING GENDER EQUALITY: ANALYSIS THROUGH ANNUAL REPORTS

Kafkas Üniversity
Economics and Administrative Sciences Faculty
KAUJEASF
Vol. 11, Issue Suppl 1, 2020
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 19.04.2020 *Accepted Date: 25.10.2020*

Hale BİRİCİKOĞLU
Asst. Prof.
Sakarya University Faculty of Political Sciences
Department of Political Science and Public Administration
haleu@sakarya.edu.tr
Orcid id: 0000-0003-0760-5291

ABSTRACT | With the second wave of feminist movement, the concept of "state feminism" emerged and policies that states are one of the main actors in ensuring gender equality and which should be implemented to achieve this equality were brought to the agenda. One of the tools used in this area in various countries of the world has been the establishment of a special ombudsman that deals with complaints about discrimination. Quite established at a date close to the Ombudsman Institution Turkey is important in terms of the creation of gender-sensitive policies. The purpose of this study is to evaluate the contribution of this Institution to the public administration's sensitivity towards gender equality based on the decisions of the Ombudsman Institution Turkey. In the study, the annual reports published by the Ombudsman Institution Turkey between 2014-2019 were analyzed using the content analysis method. In the research conducted, it has been observed that the complaints about the women's rights to the Authority remained at a low level in terms of quantity. However, when the content of the decisions taken by the Authority regarding women's rights is examined, it is concluded that public administration makes decisions that contribute to gender-sensitive action.

Keywords: *ombudsman, gender equality, the ombudsman institution Turkey*

Jel codes: *J71, J78, J79*
Scope: *Public Administration*
Type: Research

Cite this Paper: Biricikoğlu, H. (2020). The role of the ombudsman ınstitution Turkey ın ensuring gender equality: analysis through annual reports. *KAUJEASF*, 11(22), 30-59.

1. GİRİŞ

Doğuştan gelen ve biyolojik farklılıklara dayalı olan cinsiyet (sex) ile toplumsal hayattaki farklılıklara dayalı olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet (gender) kavramı birbirinden farklıdır. Kadın ve erkek arasında ortaya çıkan eşitsizliklerin temelinde doğuştan gelen farklılıklar değil, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan farklılıklar bulunmaktadır ve bu farklılıklar erkeklerin baskın olduğu bir sistem yaratmaktadır. Devletin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada nasıl bir rol üstlenmesi noktasında liberal teori, kamusal alan ve özel alanı birbirinden ayırarak devletin alanını kamusal alanla sınırlamış, özel alana yapacağı müdahaleyi bireysel özgürlüklere müdahale olarak görmüştür. Bu ayırımda özel alan kadının alanı olduğundan, liberal teorinin kadın erkek eşitsizliğini devam ettiren bir zemin hazırladığı söylenebilir. İkinci dalga feminist hareketle birlikte "devlet feminizmi" kavramı ortaya çıkmış ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında devletlerin temel aktörlerden biri olduğu ve bu eşitliği sağlamak için uygulamaları gereken politikalar gündeme gelmiştir.

Devletin söz konusu alanda yürüttüğü politikalara baktığımızda bunlar "cinsiyet körü", "nötr" ve "toplumsal cinsiyete duyarlı" politikalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet körü politikalar, toplumsal cinsiyet rollerini dikkate almadan uygulanan politikalardır. Dolayısıyla bu politikalar, toplumsal cinsiyet ilişkilerinden kaynaklanan eşitsiz yapının devam etmesini sağlamaktadır. Nötr politikalar ise, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması üzerinde pozitif ya da negatif herhangi bir etkisi olmayan politikalardır. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar ise, toplumsal cinsiyet ilişkileri göz önünde bulunularak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Şeren Kurular, 2016, s. 15-16). Dünyanın çeşitli ülkelerinde toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar oluşturulmasını sağlamak için farklı kurumsal yapıların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kurumsal yapılardan biri de cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilgili şikayetleri inceleyen genellikle özel nitelikli olarak kurulan ombudsmanlardır.

Ülkemizde ombudsman (Kamu Denetçiliği Kurumu) 2012 tarih ve 6328 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Türkiye'de özel nitelikli bir ombudsman bulunmamaktadır. Ancak 6328 sayılı Kanun'un 7. maddesinde baş denetçinin görevleri arasında "Birisi kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmek üzere, denetçiler arasındaki iş bölümünü düzenlemek"

sayılmıştır. Çalışmanın amacı, Kamu Denetçiliği Kurumunun verdiği kararlardan yola çıkarak bu Kurumun, kamu yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı politikalar üretilmesine ne gibi katkılar sağladığını değerlendirmektir. Bu amaca ulaşmak için çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak, Kamu Denetçiliği Kurumunun 2014-2019 tarihleri arasında parlamentoya sunduğu yıllık raporlarda, Kurumun "kadın hakları" başlığı altında verdiği kararlar incelenmiştir. Literatürde Kamu Denetçiliği Kurumuna yönelik yapılan çalışma sayısı oldukça fazladır. Ancak Kurumu, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden ele alan çalışma sayısı yok denecek kadar azdır[2]. Yapılan çalışmada bu araştırmalardan farklı olarak içerik analizi yöntemi kullanılarak Kurumun verdiği kararların içeriği incelenmiştir. Bu nedenle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Öncelikli olarak devletin toplumsal cinsiyet eşitlinin sağlanmasında nasıl bir rol üstlenmesi gerektiği tartışmalarının temelinde olan "devlet feminizmi" kavramı açıklanacaktır. Daha sonra ise toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için önemli yetkileri bulunan dünyanın farklı ülkelerindeki ombudsman uygulamalarından örnekler verilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise, içerik analizi yöntemi kullanarak yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular aktarılacaktır.

2. DEVLET FEMİNİZMİ

Devletin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında üstlenmesi gereken rol, 1960'lı yıllarda başlayan ikinci dalga feminist hareket ile birlikte değişmeye başlamıştır. Başlangıçta kadın hareketleri devleti, ataerkil egemenliğin somutlaşan yönü olarak görmekteydi. Ancak özellikle 1970'li yıllardan sonra bir çok ülkede kadın hareketleri içinde yer alanlar devleti, sosyal ve ekonomik eşitsizliğin üstesinden gelmenin bir aracı olarak görmeye başladılar (Mcbride & Mazur, 2013, s. 659-660). Devletin kadın erkek eşitliğini sağlamadaki bu yeni rolü çoğunlukla "devlet feminizmi" olarak ifade edilmiştir. Başlangıçta bu kavram, genel anlamda kadın ya da toplumsal cinsiyet konuları ile ilgili devlet faaliyetleri olarak

[2] Kamu Denetçiliği Kurumunu, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden ele alan sadece iki çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalar için bknz: (Şeren Kurular, 2018; Mamur Işıkçı & Karatay, 2018).

tanımlanmıştır (Mazur & Mcbride, 2007, s. 502). Ancak literatüre bakıldığında kavramın farklı şekillerde kullanıldığı da görülmektedir.
Lovenduski devlet feminizmi kavramını, kadın hareketlerinin taleplerini devlet içinde savunmak olarak tanımlamaktadır (Lovenduski, 2005, s. 4).Yine bu kavramın içeriğinin gelişmesinde İskandinav ve Avustralyalı feministlerin önemli etkisi bulunmaktadır. İskandinav ülkelerinde kavram, toplumsal cinsiyet eşitliğinin devlet eliyle sağlanması olarak görülmektedir (Kantola & Outshoom, 2007, s. 2). Avustralyalı araştırmacılar ise, 1990'lı yılların başlarından itibaren devlet içinde bireysel kadın faaliyetlerini anlatmak için "femokrat" kavramını kullanmışlar, femokratların genel varlığını ve faaliyetlerini ise femokrasi olarak tanımlamışlardır (Mazur & Mcbride, 2007, s. 504). Ancak eski komünist ülkelerde devlet feminizmi küçümsenen bir kavram olmuş ve daha ziyade kadınları kontrol altında tutmanın aracı olarak kullanılmıştır (Mazur & Mcride, 2007, s. 504; Kantola & Outshoom, 2007, s. 2).
Eski komünist ülkelerde kullanılan anlamını bir kenara bırakırsak aslında devlet feminizmine yönelik yapılan tanımlamaların, eşitlik mekanizmaları, kadın politika ajansları ve feminist hareket olmak üzere belirli bileşenleri olduğu görülmektedir (Bustelo, 2014). Bu bileşenlerden belki de en önemlisi kadın politika ajanslarıdır (women's policy agencies). Devlet feminizmine yönelik daha spesifik olarak yapılan tanımlamalar bu kurumlara atıf yaparak kavramı tanımlamaktadır. Kantola ve Outshoom (2007, p. 2-3), devlet feminizmini, kadınların gelişimini sağlamak için kurulan kadın politika ajansları olarak görmektedir. Mcbride ve Mazur (2010, p. 5) ise, devlet feminizmi kavramını kadın politika ajanslarının kadın hareketleriyle ittifak kurmak suretiyle bunların politik hedeflerine ulaşmaya yardımcı olmak olarak tanımlamaktadır. Kadın politika ajansları ise, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla kurulan devlet temelli tüm kurumlar olarak değerlendirilebilir. Toplumsal cinsiyet konularına dikkat çekmek için kurulan ve hükümete tavsiyelerde bulunan danışma birimleri, toplumsal cinsiyete dayalı şikayetleri incelemekle görevli birimler, kadınlar için özel olarak oluşturulmuş ombudsmanlar bu kurumlara örnek olarak verilebilir (Kantola & Outshom, 2007, s. 3; Kantola, 2010, s. 353).
Kadın politika ajanslarının kurulma süreçlerine bakıldığında, bunların ortaya çıkışı ve gelişimi üç aşamalı bir süreç içinde değerlendirilmektedir.

Her ne kadar yirminci yüzyılın başlarında farklı ülkelerde bu kategori içinde değerlendirilecek kurumsal yapılar olsa da bu kurumların, birinci aşamada 1975 yılında Mexico City'de Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ilk kadın konferansından sonra yaygınlık kazanmaya başlandığı ileri sürülmektedir. Bu dönemde Batı ülkelerinde hükümetler daha fazla ajans kurmak suretiyle kadın hareketlerinin taleplerini karşılamaya çalışmışlardır. 1980'li yılların ortalarından başlayıp 1990'lı yılların sonlarına kadar devam eden ikinci aşamada ise bu kurumlar, kadınların şartlarının düzeltilmesinden ziyade toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanmaktaydı. İkinci aşama, toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması kavramı ile ilişkilidir (Mcbribe & Mazur, 2013, s. 655). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması, Birleşmiş Milletler tarafından, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm politik kararlar, orta ve uzun vadeli planlar ve kurumsal yapı ve süreçlerin merkezine alınması olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram ilk olarak 1995 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Pekin Eylem Platformunda küresel bir strateji olarak kabul edilmiştir (UNDP, 2018, s. 1,3) Pekin'de düzenlenen kadın konferansının yerel, ulusaltı ve uluslararası olmak üzere bütün düzeylerde feminist bir seferberliğe odaklandığı ileri sürülmektedir. Ulusaşırı bir kadın hareketi olarak görünen bu durumda kadın politika ajanslarının merkezi bir rolü bulunmaktaydı (Mcbride & Mazur, 2007, s. 506). 1990'lı yılların sonlarından itibaren başlayan üçüncü aşamada ise, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde kadın ve toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanan bu kurumların sadece toplumsal cinsiyet eşitliği değil, etnik köken, cinsel tercih, yaş, engellilik gibi farklılıklara da odaklandığı görülmektedir (Mcbribe & Mazur, 2013, s. 656). Avrupa Birliği'nde "çoklu ayrımcılık" olarak ifade edilen durum, bu sayılan alanların sadece kendi içinde değil, aynı zamanda birbirleriyle de bağlantılı olarak ele alınması gerektiği ilkesine dayanmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde yaş, engellilik, cinsiyet, ırk, din ve cinsel yönelim gibi alanlarda ayrımcılıkla mücadele etmek için eşitlik kurumlarının kurulduğu görülmektedir (Kantola, 2010, s. 357).

Kadın politika ajanslarının kadınlara yönelik kamu politikaları oluşturulmasında nasıl bir rol oynadığı sorusu, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda cevabı aranan en temel sorularda biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Mcbridge & Mazur, 2010; Valiente, 2007). Mcbride ve Mazur, kamu politika ajanslarının çeşitli ülkelerde farklı sonuçlar

yarattığını, örneğin otoriter sistemlerde bu kurumların kadın hareketleriyle çok az bağlantısı olduğunu ve sembolik bir niteliğe sahip olduklarını ileri sürmektedir (2013, p. 659). Gelişmekte olan ülkeler ve yeni demokrasiler üzerinde yapılan araştırmalarda da kadın hareketlerinin başlangıç aşamasında olmasından dolayı birçok talebi formüle edemediği ve kadın hareketlerinin bazı politika alanları ile ilgili talepleri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Valiente, 2007, p. 533).

Türkiye'de kadın haklarının geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla kurulmuş ulusal ve yerel düzeyde devlet temelli yapılar bulunmaktadır. Ulusal düzeyde kadın konularıyla ilgilenen ayrı bir bakanlığın bulunması, parlamento içinde ayrı bir komisyonun oluşturulması, yerel düzeyde ise belediye meclisleri içinde bir ihtisas komisyonu (kadın-erkek eşitliği komisyonu, toplumsal cinsiyet eşitliği komisyonu vb.) kurulması örnek olarak verilebilir. Dünyadaki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında yakın bir tarihte kurulan ve Türkiye'nin ombudsmanı olan Kamu Denetçiliği Kurumu da toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkı sağlayacak olan bu kurumlardan biri olarak karşımıza çıkabilir.

3. DÜNYADAKİ EŞİTLİK OMBUDSMANLARI VE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU

Görüldüğü gibi günümüzde devletlerin kadın erkek eşitliğini sağlamak için gerekli hukuki düzenlemeleri yapmaları ve kurumsal yapılarını oluşturmaları oldukça önemlidir. Başlangıçta devlet ile vatandaş arasında kötü yönetimden kaynaklanan şikayetlere çözüm bulmak amacıyla kurulan Ombudsmanlara, dünyanın çeşitli ülkelerinde bu konuda da önemli görevler verildiği görülmektedir. Birçok ülkede kadın erkek eşitliğini sağlamak ve toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların her alanda hakim olması için özel görevli bir ombudsman bulunmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, son yıllarda bu ombudsmanların sadece kadın erkek arasında ortaya çıkan cinsiyet temelli ayrımcılıkla değil, etnik köken, din, engellilik, cinsel yönelim ve yaş olmak üzere çok farklı ayrımcılık türleriyle mücadele etme görevleri üstendiği ve bazı ülkelerde oldukça geniş yetkiler kullanabildiği dikkat çekmektedir. Aynı zamanda bu ülkelerin neredeyse tamamında ayrımcılık yasağına ilişkin ayrı bir yasal düzenleme de bulunmaktadır. Söz konusu ombudsmanların temel görevlerinden biri de farklı isimlerde var olan bu yasaların uygulamasını

sağlamaktır.

Ombudsmanın ilk ortaya çıktığı İsveç'de bulunan Eşitlik Ombudsmanı (Equality Ombudsman), 2009 yılında daha önce var olan dört ayrımcılıkla mücadele ombudsmanın birleşmesiyle kurulmuştur. Eşitlik Ombudsmanı Ayrımcılık Yasası'na uyumu sadece cinsiyet değil, cinsel yönelim, etnik köken, din ya da diğer inançlar, engellilik ve yaş açısından da incelemektedir. Söz konusu alanlarda ayrımcılık mağduru olan bireylerden şikayetleri almakta ve bağlayıcı olmayan kararlar vermektedir. Bunun yanında araştırma geliştirme faaliyetleri yürütmek, hükümete yasal değişiklikler için önerilerde bulunmak konusunda da yetkilidir. Ayrıca hem özel sektör hem de kamu sektörü üzerinde yetkileri bulunmaktadır (www.equineteurope.org, 2020a). Eşitlik Ombudsmanın önemli yetkilerinden birisi de mahkemeye dava açabilmesidir. Davalar daha sonra Eşitlik Ombudsmanın avukatları tarafından takip edilmektedir. Ancak bu yetki tüm şikayetler için kullanılmamaktadır. İlke olarak önemli olan veya birçok kişi açısından stratejik öneme sahip konular için dava açılmaktadır. Eşitlik Ombudsmanı ayrıca Ebeveynlik Yasası'ndaki ayrımcılık yasağını ihlal eden işverenlere tazminat davası açabilmektedir (www.do.se, 2020).

Hırvatistan sadece toplumsal cinsiyet eşitliği için kurulmuş Ombudsmana sahip ülkelerden biridir. Kamu denetçisinin cinsiyet eşitliği ile ilgili yetkilerine bakıldığında, cinsiyet ile ilgili ayrımcılığa maruz kalanların şikayetlerini incelemek ve bağlayıcı olmayan kararlar vermek, yasal takibat başlatılırken şikayeti bulunan kişilere yardım etmek, ilgili tarafların rızasıyla mahkeme dışı bir anlaşma yolu olan arabuluculuk sürecini yürütmek, cinsel ayrımcılıkla ilgili konularda istatistiksel verileri toplamak ve analiz etmek konusunda yetkilidir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ombudsmanın da görev alanı hem kamu sektörü hem de özel sektörü kapsamaktadır (www.equineteurope.org , 2020b).

Finlandiya'da ise hem Ayrımcılık Yasağı Ombudsmanı hem de Eşitlik Ombudsmanı olmak üzere iki ayrı ombudsman bulunmaktadır. Kadın erkek eşitliği konusunda görevli olan Eşitlik Ombudsmanıdır. Eşitlik ombudsmanı, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalanların yaptığı şikayetleri incelemekte ve tavsiye niteliğinde kararlar vermektedir. Yetkileri hem kamu sektörü hem de özel sektörü kapsamaktadır (www.equineteurope.org, 2020c). Ayrıca Eşitlik Ombudsmanı ayrımcılığa uğrayan kişinin haklarını güvence altına almak için yardımcı

olabilmekte ve eğer konu, yasanın uygulanması için önemli ise söz konusu Ombudsmanın tazminat davasında yardım etme yetkisi bulunmaktadır (www.tasa-arvo.fi, 2020). Ancak Eşitlik Ombudsmanı mahkeme önünde davacının vekili olma yetkisine sahip değildir (Sarıer, 2010, s. 80).

Norveç'de Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Ombud'u ve Avusturya'da Eşit Muamele Ombudsmanının ağırlıklı olarak ayrımcılığa uğrayanlara yasal destek vermekle yetkili olduğu görülmektedir. Norveç'de bireylere, işverenlere ve kuruluşlara ücretsiz rehberlik yapmak, uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını gözetmek ile bu sözleşmelerle ilgili ihlalleri Bakanlığa rapor etmek ve 2018 yılında kurulan Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Mahkemesine dava açma konusunda rehberlik yapma görevleri bulunmaktadır. Ombud, kendisine gelen şikayet konusunda görüş bildirmekte, ama karar vermemektedir. Dolayısıyla olayı önüne getiren kişiye rehberlik sağlamaktadır. Ombud kamu sektörü ve özel sektör üzerinde yetkileri olan bir organdır (Sarıer, 2010, s. 106). Sadece özel sektörde yetkileri bulunan Avusturya'daki Eşit Muamele Ombudsmanın ise, ayrımcılığa uğrayanlara yasal destek vermek ve bu kişileri Eşit Muamele Komisyonu önünde temsil etmek kullandığı en önemli yetkilerdendir (www.gleichbehandlungsanwaltschaft.at, 2020).

Slovenya'da bulunan Eşitlik İlkesinin Avukatı, Ayrımcılığa Karşı Koruma Yasası ile birlikte 2016 yılında kurulmuştur. 2016 yılına kadar Eşit Fırsatlar Ofisinde faaliyet göstermekteydi. Eşitlik İlkesinin Avukatı oldukça önemli yetkilere sahiptir. Avukat, ayrımcılığa uğrayanlardan gelen şikayetleri almak ve bu şikayetlerle ilgili bağlayıcı olmayan kararlar vermekle yetkilidir (www.equineteurope.org, 2020d). Şikayet ayrımcılığa uğrayan kişi tarafından yapılabileceği gibi, üçüncü bir tarafın başvurusu ile yapılabilir. Ayrıca Avukat'ın re'sen inceleme yapma yetkisi de bulunmaktadır (www.zagovornik.si, 2020a). Aynı zamanda davanın niteliğini göz önünde bulundurarak, stratejik öneme sahip durumlarda mahkeme işlemlerinde ayrımcılığa uğrayan kişiyi temsil edebilmektedir (www.zagavornik.si, 2020b).

Litvanya'da Fırsat Eşitliği Ombudsmanın da hem kamu sektörü hem de özel sektör de yetkileri bulunmaktadır. Fırsat Eşitliği Ombudsmanı şikayetleri araştırmak ve bağlayıcı olmayan kararlar vermekle yetkilidir. Slovenya'da olduğu gibi Litvanya'daki Ombudsmanın da kendi insiyatifi ile araştırma yapma yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca önleyici ve eğitici

faaliyetler düzenleyerek fırsat eşitliğini yaygınlaştırmak ve fırsat eşitliği ile ilgili Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinin uygulanmasını izlemek diğer görev ve yetkileri arasındadır (www.equineteurope.org, 2020e; www.lygybe.It, 2020; Sarıer, 2010, s. 95).

Bazı ülkelerde ise spesifik bir ombudsman değil, genel yetkili bir ombudsmanın olduğu görülmektedir. Örneğin Polonya'da bulunan İnsan Hakları Komiseri Anayasa ve diğer yasal düzenlemelerde belirtilen insan hakları ve özgürlüklerini korumakla yetkilidir. Aynı zamanda Eşit Muamele Yasası uyarınca, İnsan Hakları Komiseri, eşit muamele ilkesinin ihlal edilmesi ile ilgili şikayetleri inceleyip, bağlayıcı olmayan kararlar vermekle de görevlidir (www.euineteurope.org, 2020f). Aynı zamanda komiserin Yargıtay'a temyiz başvurusu yapabilme ve Anayasa Mahkemesi önünde anayasa şikayet işlemlerine katılabilme yetkisi vardır (www.rpo.gov.pl, 2020).

Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerde Eşitlik Ombudsmanları

Ülke	**Ombudsman Adı**	**Ayrımcılık Yasası**	**Sektör**	**Görev ve Yetkileri**
Hırvatistan	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ombudsmanı	Cinsiyet Eşitliği Yasası (2003)	Kamu/Özel Sektör	Cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilgili şikayetleri almak ve şikayetlerle ilgili karar vermek (Kararları bağlayıcı değildir) Cinsel ayrımcılık şikayeti bulunan kişilere yardım etmek, İlgili tarafların rızasıyla arabuluculuk yakmak, Cinsel ayrımcılık vakalarına ilişkin istatistiki verilen toplanması, Ayrımcılıkla ilgili anketler yapmak, raporlar ayımlamak
Finlandiya	Eşitlik Ombudsmanı	Kadın-Erkek Eşitliği Yasası (1987)	Kamu/Özel Sektör	Şikayetleri almak ve karar vermek (Kararları bağlayıcı değildir) Ayrımcılığa uğrayan kişiye yardımcı olur Eşitlik Yasası için önemli durumlarda tazminat talep edilen davalarda yargı sürecinde hukuki açıdan yardımcı olmak
İsveç	Eşitlik	Ayrımcılık Yasası	Kamu/Özel	Ayrımcılığa uğrayan kişilerde

	Ombudsmanı	(2008)	Sektör	gelen şikayetleri almak ve karar vermek (kararları bağlayıcı değil) Araştırma geliştirme çalışmalarını yürütmek, Hükümete yasal değişiklikler için önerilerde bulunmak, Birçok insan için stratejik öneme sahip konular için dava açmak ve davaları takip etmek, Ebeveynlik İzni Yasası'nı ihlal eden işverenlere karşı tazminat davası açmak
Norveç	Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Ombud'u		Kamu/Özel Sektör	Bireylere, işverenlere ve kuruluşlara ücretsiz rehberlik yapmak, BM Sözleşmeleri ile ilgili olarak BM'ye rapor vermek 2018 yılında kurulan Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Mahkemesine nasıl dava açılacağı konusunda rehberlik
Litvanya	Fırsat Eşitliği Ombudsmanı	Kadınlar ve Erkekler İçin Fırsat Eşitliği Yasası (1999) Eşit Muamele Kanunu (2005)	Kamu/özel sektör	Şikayetleri almak ve karar vermek (kararları bağlayıcı değildir) Kendi insiyatifi ile araştırma yapma yetkisi Eşit fırsatların yaratılması için eğitim faaliyetleri düzenlemek Fırsat Eşitliği ile ilgili BM Engelli Sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasını sağlamak
Slovenya	Eşitlik İlkesinin Avukatı	Ayrımcılığa Karşı Koruma Yasası (2016)	Kamu/Özel Sektör	Şikayetleri almak ve karar vermek (kararları bağlayıcı değil) Re'sen inceleme yetkisi Ayrımcılık mağdurlarına destek olmak, Mahkeme önünde ayrımcılığa uğrayan kişileri temsil etmek,
Polonya	İnsan Hakları Komiseri (Genel Yetkili)	Eşit Muamele Yasası (2010)	Kamu Sektörü	Şikayetleri almak ve karar vermek (Kararları bağlayıcı değil) Yargıtay'a temyiz başvurunda bulunabilmek, Anayasa Mahkemesine başvurabilmek

Avusturya	Eşit Muamele Ombudsmanı	Eşit Muamele Kanunu (1991)	Özel Sektör	Ayrımcılığa uğrayanlar için yasal destek vermek, Ayrımcılığa uğrayan kişiyi Eşit Muamele Komisyonu huzurunda temsil etmek

Görüldüğü gibi dünyanın çeşitli ülkelerinde bulunan ombudsmanlar, sadece kadın erkek eşitliğini sağlamak için değil, çok farklı alanlardaki ayrımcılığın önlenmesine ilişkin faaliyetler yürütmektedir. Farklı uygulamaları göz önünde bulundurduğumuzda bu yetkilerin temelde dört alanda toplandığı görülmektedir. Birinci olarak ombudsmanlar, ayrımcılıkla ilgili şikayetleri incelemekte ve bunun sonucunda bağlayıcı olmayan kararlar vermektedir. İkinci olarak mağdurlara destek olmakta ve böyle bir durumda nasıl bir yol izlemeleri konusunda onlara yardım etmektedir yani bu kişilere rehberlik yapmaktadır. Üçüncü olarak daha geniş yetkilere sahip olan ülkelerde ayrımcılığa uğrayanlara sadece rehberlik yapmak değil, özellikle birçok kişi için önemli olduğu düşünülen konularda olayı yargı sürecini taşımak ve bu kişileri mahkeme önünde temsil etmek yetkileri bulunmaktadır. Son olarak ise bazı ülkelerde ombudsmanın üçüncü kişilerin şikayeti üzerine ya da re'sen inceleme yapma yetkisi bulunmaktadır.

Dünyadaki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça yakın bir tarihte kurulan Türkiye'deki Kamu Denetçiliği Kurumu ise genel yetkili bir ombudsmandır. 6328 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre, "*Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikayet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönünden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla yetkilidir*.". Görüldüğü gibi Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin işleyişi ile ilgili konularda şikayet üzerine harekete geçmektedir. Ancak Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 7. maddesine göre, şikayet eğer insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik ise menfaat ihlali şartı aranmamaktadır. Yani yönetmelikte sayılan bu alanlarda gerçek veya tüzel üçüncü kişiler de Kuruma şikayet başvurusu yapabilmektedir. Ancak Kurumun bu alanlar da dahi resen inceleme yapma yetkisi bulunmamaktadır. Ayrıca 6328

sayılı Kanun'un 17. maddesine göre, Kuruma başvuruda bulunulabilmesi için idari başvuru yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Eğer idari başvuru yolları tüketilmeden başvuru yapılmışsa bu başvuru ilgili Kuruma gönderilmektedir. Buna karşın Kamu Denetçiliği Kurumu telafisi güç ve imkansız zararların doğma ihtimali varsa idari başvuru yolları tüketilmese de başvuruları kabul edebilmektedir.

Kurum, kendisine yapılan şikayetlerle ilgili olarak 6 farklı karar verebilmektedir. Şikayet, ön incelemede belirtilen şartları taşımıyor ise incelenemezlik, idari başvuru yolları tüketilmeden yapılmışsa gönderme kararı verilmektedir. Bunun yanında Kurum şikayete ilişkin inceleme ve araştırma sonucunda tavsiye, ret, dostane çözüm ve karar verilmesine yer olmadığına dair 4 farklı karar verebilmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe göre, inceleme ve araştırma sonucunda şikayet yerinde kabul edilirse tavsiye, şikayetin yerinde olmadığı kabul edilirse ret kararı verilir. 2017 yılında Kuruma dostane çözüm kararı alma yetkisi de verilmiştir. Aynı yönetmeliğin 33/A maddesine göre, dostane çözüm kararı, şikayete konu olan talebin yerine getirilmesi ya da şikayetin çözüldüğünün taraflarca Kuruma bildirilmesi halinde verilmektedir. Karar verilmesine yer olmadığına dair karar ise, şikayetçi geçek kişi ise ölümü, tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sonlanması ile Kurum tarafından inceleme ve araştırma devam ederken şikayet konusu ile ilgili dava açılması halinde verilmektedir

Kamu Denetçiliği Kurumunun kadın hakları ile ilgili görev ve yetkilerine baktığımızda, 6328 sayılı Kanun'un 7. maddesinde baş denetçinin görevleri sıralanırken bu görevlerden birinin "Birisi kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmek üzere, denetçiler arasındaki iş bölümünü düzenlemek" olduğu belirtilmiştir. Kanun'un uygulanması için çıkarılan Yönetmeliğin 44. maddesi denetçiler arasındaki işbölümüne ilişkin konular sıralanırken "kadın ve çocuk hakları" bu alanlardan biri olarak belirtilmiştir. Yönetmeliğin 7.maddesini de göz önünde bulundurursak bu üç maddenin dışında kadın hakları ile ilgili olarak Kanun ya da yönetmelikte başka bir düzenlemenin yapılmadığı dikkat çekmektedir.

4. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN YILLIK RAPORLARI ÜZERİNDEN YAPILAN BİR ARAŞTIRMA

4.1.Araştırmanın Amacı

Uluslararası mevzuat devletlere, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile tüm kamu politikaları yapım ve uygulama süreçlerine toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısını yerleştirmek bakımından önemli sorumluluklar yüklemektedir. Bu eşitliğin hayata geçirilmesinde dünyanın çeşitli ülkelerindeki ombudsmanların oldukça önemli faaliyetleri bulunmaktadır. Diğer ülkelerle kıyaslandığında oldukça yakın bir tarihte kurulan Türkiye'deki Kamu Denetçiliği Kurumuna bu konu ile ilgili doğrudan bir görev verilmese de, 6328 sayılı Kanun'un 7. maddesinde baş denetçinin görevleri arasında "Birisi kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmek üzere, denetçiler arasındaki iş bölümünü düzenlemek" sayılmıştır. Araştırmanın amacı, Kuruma yapılan şikayetler, Kurumunun verdiği kararlar ve gerçekleştirmiş olduğu diğer faaliyetlerden yola çıkarak, Kurumun toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına olan katkısını değerlendirmektir.

4.2.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak nitel analiz yöntemlerinden bir olan "içerik analizi" yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli bir materyalin ayrıntılı ve sistematik olarak incelenerek, birbirine benzeyen verilerin belirli kavramlar etrafında bir araya gelerek düzenlenmesi yöntemidir (Berg & Lune, 2015, s. 380; Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 242).Araştırmada Kamu Denetçiliği Kurumunun Parlamentoya sunduğu yıllık raporlar incelenmiş ve bu raporlarda özellikle Kuruma yapılan şikayet başvuruları, "Kadın Hakları" başlığı altında yer alan kararları ve yine bu başlık altında belirtilen diğer faaliyetlerine ilişkin veriler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

4.2.1. Araştırmanın etik izinleri

Yapılan araştırma için ve etik kurul kararı gerektiren insan katılımcılardan veri elde etmeyi gerektiren araştırmalar (anket çalışmaları, laboratuvar deneyleri, alan deneyleri, mülakat, inceleme vb) olmadığı için etik kurul onayı alınmamıştır.

4.3.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Kurumun her yıl parlamentoya sunmuş olduğu yıllık raporlar oluşturmaktadır. Kurum 2012 yılında çıkarılan 6328 sayılı Kanun ile kurulmuş, başvurular 2013 yılından itibaren alınmaya başlanmıştır. Bu nedenle Kurumun 2013 yılından itibaren yayınlamış

olduğu 7 adet yıllık rapor bulunmaktadır. Araştırmada tüm yıllık raporlar incelenmek istenmiş ancak 2013 yılında yayınlanan raporda, "kadın hakları" ile ilgili olan başlık altında oldukça az bilgi yer almasından dolayı 2013 yıllık raporu araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle araştırmada 2014-2019 yılları arasında yayınlanan toplam 6 adet yıllık rapor incelenmiştir.

4.4.Araştırmanın Sınırlılığı

Yıllık raporlarda, kadın haklarını ilgilendiren birçok şikayet başvurusunun Kuruma intikal ettiği, konunun alt başlığına göre ilgili kamu denetçisine dağıtımı yapıldığı, dolayısıyla aslında kadın hakları ile ilgili başvuruların tüm denetçilerce incelenebildiği belirtilmektedir. Yaptığımız çalışmada tüm başlıklar altında yer alan kararlar incelenmemiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi araştırma, yılık raporlarda "kadın hakları" başlığı altında yer alan kararlar ile sınırlıdır.

4.5.Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları aktarılırken öncelikli Kuruma yapılan şikayet başvuruları genel itibariyle incelenecek ve bunlar arasında kadın hakları ile ilgili olan şikayet başvuru oranı ve bu şikayetlerin konular itibariyle dağılımına bakılacaktır. Daha sonra yıllık raporlarda kadın hakları ile ilgili yer bulan karar örnekleri incelenecektir. Bu kararlar, yıllık raporlarda, "şikayetlerin alt konulara göre dağılımı" başlığında yer alan sınıflandırma temel alınmak suretiyle tasnif edilmiştir. Karar örnekleri "kadınlara ve çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerine yönelik aldığı kararlar", "cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili aldığı kararlar", "kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetleri ve istismar konularında aldığı kararlar" ve "korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç kadınlara ilişkin aldığı kararlar" başlıkları altında incelenecektir. Ayrıca Kurumun kadın hakları konularında gerçekleştirdiği diğer faaliyetler son başlıkta ele alınacaktır.

4.5.1. Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan şikayetler

Araştırmada öncelikli olarak Kuruma yapılan şikayetler genel olarak değerlendirilmiştir. Tablo 1, yıllar itibariyle Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan şikayet başvuruları sayısı, Kurumun verdiği kararların dağılımı ve idarelerin Kurumun verdiği tavsiye kararına uyma oranına ilişkin dağılımı göstermektedir. Kuruma yapılan şikayet sayılarına baktığımızda, 2014 yılından bu yana yapılan şikayetlerin yıllar itibariyle arttığı görülmektedir. Özellikle bu artış 2017 yılından itibaren oldukça hızlı bir şekilde

gerçekleşmiştir. Aynı artış Kurumun verdiği tavsiye kararlarına uyma oranı açısından da söz konusudur. 2014 yılında Kurumun verdiği tavsiye kararlarına uyma oranı %39 iken, 2019 yılında bu oran %75'e çıkmıştır. Ancak Kurumun verdiği kararların dağılımına baktığımızda bu kararların "gönderme" ve "incelenemezlik" kategorisinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir.

Tablo1: Kamu Denetçiliği Kurumuna Yapılan Şikayet Başvuru Sayısı, Kurumun Verdiği Kararların Dağılımı ve Tavsiye Kararlarına Uyma Oranı

Yıl	Başvuru Sayısı	Kamu Denetçiliği Kurumu Tarafından Verilen Kararlar %								Tavsiye Kararına Uyma Oranı %
		Gönderme	İncelene-mezlik	Geçersiz Sayılması	Dostane Çözüm	Tavsiye	Ret	K.Tavsiye K. Ret	Diğer	
2014	5.639	36,59	33,82	1,26	-	1,47	2,36	0,41	22,83	39
2015	6.055	37,39	29,83	0,71	-	0,95	1,85	0,44	28.83	37
2016	5.519	41	35,75	1,10	-	1,29	3,96	0,66	16,23	42
2017	17.131	38,60	36,53	0,47	13,13	2,04	2,94	1,48	4,81	65
2018	17.585	30,90	41,85	1,20	12,30	4,35	4,25	1,73	3,41	70
2019	20.968	41,43	35,65	0,81	8,21	4,39	4,56	2,09	2,26	75

Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan şikayet başvuruları içinde kadın hakları ile ilgili olan başvuruların sayısına ve oranına baktığımızda bu kategoride yer alan şikayet başvurularının oldukça düşük düzeyde kaldığı dikkat çekmektedir. 2018 yılı itibariyle Kuruma yapılan 17.585 başvurunun 31 tanesi, 2019 yılında 20.968 başvurunun sadece 9 tanesi kadın hakları ile ilgilidir. Kadın hakları ile ilgili yapılan başvurular özellikle 2019 yılında önemli ölçüde düşüş yaşamıştır. 2019 yıllık raporunda konular itibariyle yapılan başvurular incelendiğinde bir önceki yılla karşılaştırıldığında %70'lik bir oranla en büyük düşüşün kadın hakları ile ilgili konularda olduğu görülmektedir. Ayrıca 2014 ve 2015 yıllarında başvuru sayısının yüksek olması, bu yıllara ilişkin verilerin kadın hakları yanında çocuk haklarını da içermesinden kaynaklanmaktadır.

Kadın hakları ile ilgili yapılan şikayet başvurularının çok düşük oranda bulunmasının farklı sebepleri olabilir. Ancak bu sebeplerin en önemlilerinden birinin Kamu Denetçiliği Kurumunun kadın hakları ile ilgili görevlerinin yeterince bilinmemesinden kaynaklandığı söylenilebilir. Zira Kurumun yıllık raporları incelendiğinde de, özellikle ilk yıllarda

yayınlanan raporlarda kadın hakları ile ilgili yeterli başvurunun yapılmadığı vurgulanmakta ve bu başvuruların arttırılması için Kurumun yaptığı faaliyetler üzerinde durmaktadır. 2014 yıllık raporunda kadın hakları ile ilgili başvuruların arttırılması için, kadın hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, baroların kadın araştırma ve uygulama merkezleri ile iletişime geçilip karşılıklı ziyaretlerin gerçekleştirildiği, 2015 yıllık raporunda ise bu kurumlar yanında kadın sığınma evlerini de ziyaretlerin yapıldığı belirtilmektedir. Ancak 2019 yılında başvuru sayısında çok belirgin bir düşüşün yaşanması, Kurumun tanıtımı ile ilgili yapılan faaliyetlerin yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir.

Tablo 2: Yıllar İtibariyle Kadın Hakları ile İlgili Şikayet Başvuru Sayısı ve Tüm Şikayetler İçindeki Oranı

Yıllar	**Sayı**[3]	**%**
2014	40	0,71
2015	103	1,70
2016	8	0,14
2017	26	0,15
2018	31	0,18
2019	9	0,04
Toplam	**240**	

Tablo 3, Kamu Denetçiliği Kurumuna kadın hakları ile ilgili yapılan şikayetlerin konularına göre dağılımlarını göstermektedir. 2014 ve 2015 yıllık raporlarında söz konusu veriler kadın ve çocuk hakları olmak üzere tek bir başlık altında toplanmıştır. Sonraki yıllarda "kadın hakları" ve "çocuk hakları" olmak üzere ayrı başlıklar altında toplandığı görülmektedir.

Tablo 3'e baktığımızda 2014-2019 yılları arasında, toplamda cinsiyet ayrımcılığı konusunda 36; korumaya, yardıma ve bakıma muhtaç kadınlar konusunda 14; kadına yönelik her türlü şiddet, töre ve namus cinayetleri, taciz ve istismar konularında 11; kadın ticaretinin önlenmesi konusunda 1; kadınlara ve çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri konusunda 22; kadın haklarına ilişkin diğer konularda 127 başvurunun

[3] 2014 ve 2015 yıllarına ait veriler, kadın ve çocuk haklarına ilişkin toplam sayıyı içermektedir.

yapıldığı görülmektedir. "Diğer" kategorisini bir kenara bırakırsak kadın hakları ile ilgili olarak en çok şikayet başvurusunun yapıldığı konuların cinsiyet ayrımcılığı, kadın ve çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri ile korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç kadın konularında olduğu görülmektedir. Diğer kategorisindeki sayının özellikle 2014 ve 2015 yıllarında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 3'de dikkati çeken bir diğer konu 2018 yılında "cinsiyet ayrımcılığı konusunda" yapılan başvurularının sayısında çok önemli bir artış ortaya çıkmasıdır.

Tablo 3'de dikkati çeken bir diğer rakam, kadına yönelik her türlü şiddet, töre ve namus cinayetleri, taciz ve istismar konularında yapılan başvuruların sayısındaki düşüklüktür. 2017 yıllık raporunda da bu konuya dikkat çekilmiş ve bunun sebepleri, kadınların haklarını bilmemeleri, konu ile ilgili farkındalığın düşük olması ve toplumsal rollerden dolayı şiddete ve istismara uğrayan kadınların idareye başvurmak konusunda çekimser kalmaları olarak değerlendirilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumunun her yıl TBMM'ye sunduğu yıllık raporlarda verilen bu kararlardan örnekler aktarılmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumunun toplumsal cinsiyet eşitliğine olan katkısını değerlendirmek için Kurumun konu ile ilgili verdiği kararların da incelenmesi konumuz açısından önem taşımaktadır.

Tablo 3: Yıllar İtibariyle Kadın Hakları İle İlgili Yapılan Şikayetlerin Alt Konularına Göre Dağılımı

Konular	**2014**		**2015**		**2016**		**2017**		**2018**		**2019**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Cinsiyet Ayrımcılığı	4	10	5	4,85	2	25	3	11,54	20	64,52	2	22,22
Korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç kadınlar	4[4]	10	-	-	1	12,5	5	19,23	3	9,68	1	11,11
Kadına yönelik her türlü şiddet, töre ve namus cinayetleri, taciz ve istismar	2	5	-	-	2	25	1	3,85	2	6,45	4	44,44

[4] Koruma ve bakıma muhtaç kadınlar yanında çocuklar için yapılan başvurular bu sayı içinde yer almaktadır.

Kadın ticaretinin önlenmesi	-	-	-	-	-	-	1	3,85	-	-	-	-
Kadınlara ve çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri	2	5	7	6,80	1	12,5	11[5]	42,31	-	-	1	11,11
Çocuk ihmali ve istismarcılığı	2	5	4	3,88	-	-	-	-	-	-	-	-
Kadın haklarına ilişkin diğer [6]konular	26	65	87	84,47	2	25	5	19,23	6	19,35	1	11,11
TOPLAM	**40**	**100**	**103**	**100**	**8**	**100**	**26**	**100**	**31**	**100**	**9**	**100**

4.5.2. Kadınlara ve çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerine yönelik aldığı kararlar

2014-2019 yılları arasında Kurumun yayınladığı yıllık raporlara baktığımızda, bu raporlarda kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilecek 8 kararın bulunduğu görülmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu bu konu ile ilgili olarak kendisine yapılan başvuruların 3 tanesi için tavsiye kararı, 3 tanesi için gönderme kararı, 2 tanesi için de dostane çözüm kararı vermiştir.

2017 yılında, sosyal yardım talebinde bulunan başvuranla ilgili olarak verilen gönderme kararı sonrasında, İstanbul Valiliği Sosyal Hizmet Merkez Müdürlüğü ile görüşme yapılmış ve başvuranın bir yıl süresince ekonomik destek ve danışmanlık alması sağlanmıştır. Yine aynı yıl Ankara Büyükşehir Belediyesine yönelik verilen gönderme kararı sonrasında başvuran, ilgili Belediyenin gıda ve temizlik yardımından faydalanmıştır. 2018 yılında eşinden şiddet gören ve eşi hakkında uzaklaştırma kararı alınan kadının maddi ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanması üzerine yaptığı yardım talebinin İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığına gönderilmesi sonucunda da, ilgili Kurum Kamu Denetçiliği Kurumunun verdiği gönderme kararına istinaden, talepte bulunan kişiye bir yıl boyunca her ay belirli bir miktar sosyal yardım yapacağını

[5] Sadece kadınlara yönelik sosyal hizmetler ve yardım faaliyetlerini içermektedir.

[6] 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait verilerde kadınlar yanında çocuklara ilişkin diğer konular da bu sayı içinde yer almaktadır.

belirtmiştir.

Kurumun konu ile ilgili verdiği dostane çözüm kararlarını incelediğimizde ise bu kararların 2018 yılına ait olduğu görülmektedir. Bu kararlardan ilki down sendromlu çocuğu bulunan kadın başvuranın şikayeti ile ilgilidir. 5510 sayılı Kanun'a göre, "engelli çocuğu bulunan kadın sigortalılara erken emeklilik hakkı" sağlanmaktadır. Ancak bu hüküm TOBB Sandığına bağlı olanları kapsamadığı için başvuranın erken emekli olamadığı, bunun da çalışan engelli anneleri arasında ayrımcılığa sebep olduğu ve ortaya çıkan mağduriyetin giderilmesini talep edilmiştir. Başvurunun çözümü için Kurum, Sosyal Güvenlik Kurumu ve TOBB Sandığı ile yazışmalar yapmış ve başvuru dostane çözüm ile sonuçlandırılmıştır. Yine 2018 kadın istihdamının teşviki için gelir tespitinin değiştirilmesi konusunda İŞKUR Genel Müdürlüğü şikayet konusu talebi yerine getirmiştir.

Tablo 4'de yer alan Kurumun 2017 yılında verilen tavsiye kararının içeriğinin aslında doğrudan kadın hakları ile ilgili değil, genel itibariyle engelli hakları ile ilgili olduğu söylenebilir. Başvurunun konusunu engelli olan kızından dolayı evde bakım ücretinin müracaat tarihi esas alınarak bağlanması ve bundan dolayı geriye dönük ödeme yapılmasına ilişkin verilen tavsiye kararı oluşturmaktadır. Aslında bu bakımdan sadece anne değil, baba da bu bakımdan sorumlu olabilir. Dolayısıyla böyle bir ödemenin yapılması sadece kadın için değil, bakımdan sorumlu tüm ebeveynler için bir hak oluşturulması gerekmektedir.

Tablo 4: Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet ve Yardım Faaliyetleri İle İlgili Kararlar

Karar Konusu	**Karar Yılı**	**Kararın[7] Niteliği**
Sigortalılık tescilinden önce gerçekleşen doğumların borçlandırılabilmesine imkan sağlayacak gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması	2014	Tavsiye
Çoğul gebelik gibi kişilerin kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklara sebep olan durumlarda sosyal yardım hizmetlerinden yararlanma olanaklarının değiştirilmesi hakkında mevzuat değişikliğinin yapılması	2014	Tavsiye
4 yaşındaki kızının %100 ağır engelli raporuna istinaden	2017	Tavsiye

[7] İlgili başvuru için Kamu Denetçiliği Kurumunun vermiş olduğu karar

evde bakım ücreti için başvuran kişiye evde bakım ücretinin müracaat tarihi esas alınarak bağlanması ve geriye dönük ödeme yapılması		
Sosyal yardım talebinde bulunulması hakkında	2017	Gönderme
Devlet hastanesinin verdiği raporda sosyal yardım alabileceği ibaresi bulunmasına karşın Ankara Büyükşehir Belediyesinin gıda yardımı vermemesi	2017	Gönderme
Eşinden şiddet gören ve boşanma aşamasında olan başvuranın maddi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım talep etmesi	2018	Gönderme
Down sendromlu çocuğu bulunan kadın sigortalının erken emeklilik hakkı elde etmesi	2018	Dostane Çözüm
Toplum yararına programlara başvuru koşullarında kadın istihdamının teşviki için gelir tespitinin değiştirilmesi hakkında	2018	Dostane Çözüm

4.5.3. Cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili aldığı kararlar

Yukarıda da ifade edildiği gibi kadın hakları ile yapılan şikayetlerin cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili olanları, en çok başvuru yapılan alan kategorisini oluşturmaktadır. Tablo 5'de Kamu Denetçiliği Kurumunun yıllık raporlarında konu ile ilgili olan kararlar yer almaktadır. Görüldüğü gibi cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili olarak verilen 6 kararın 3 tanesi personel alım ilanlarında yer alan "erkek olmak" şartının kaldırılmasına ilişkindir. 2015 yılında ARFF memurluğu ilanındaki erkek olmak şartının kaldırılmasına ilişkin başvuruda, Kurum söz konusu uygulamayı ulusal ve uluslararası mevzuata aykırı bularak tavsiye kararı vermiş, Devlet Hava Meydanları İşletmesi bu tavsiye kararına uyarak bir sonraki yıl verdiği ilanlardaki erkek olmak şartını kaldırmıştır. Yine aynı konuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Van Büyükşehir Belediyesinde personel alımı için getirilen erkek olmak şartının kaldırılması için alınan gönderme kararında, ulusal ve uluslararası mevzuata atıf yapılarak her türlü cinsiyetçi uygulamanın ayrımcılık teşkil ettiği açıklaması yapılarak, söz konusu idarelerin başvurana gerekli açıklamalar yapması gerektiği belirtilerek başvuru, ilgili idarelere gönderilmiştir. Ancak 2018 Yıllık Raporunda bu gönderme kararına istinaden ilgili idarelerin takındığı tutuma ilişkin bir bilgi yer almamaktadır. 2019 yılında da benzer bir başvuru yapılmış ve bu sefer Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin itfaiye eri alımı için verdiği ilandaki erkek olmak şartının kaldırılması için

başvuru yapılmıştır. Kurum bu kararında da ilgili belediyeden ulusal ya da uluslararası mevzuatla çelişmeyecek şekilde gerekçelerini açıklamasını talep etmiştir. Söz konusu kararda ayrıca bazı belediyelerin itfaiye teşkilatlarının operasyon bölümlerinde kadın istihdamı yapıldığı, söz konusu belediyelerin erkek olmak şartını belirlerken, bu belediyelerden görüş alıp almadığı da sorulmuştur. Diğer kararda olduğu gibi bu kararda da idarenin takındığı tutumla ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi açısından Kurumun 2018 yılında vermiş olduğu dostane çözüm kararı da oldukça önemlidir. Güvenlik görevlisi olarak çalışan kadın şikayetçinin işyerine ulaşımda kurum servisinin kendisini evine yakın bir güzargahta bırakıp almasını ya da 12 saatlik ikili vardiyaya geçilmesini talep etmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu, Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelikte yer alan hükümlerin kadınları korumayı amaçladığını söyleyerek toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı kadınların korunması için özel tedbirler alınabileceğini belirten görüşü ilgili Kuruma göndermiştir. Bunun üzerine ilgili Kurum başvuranın talebini kabul ederek ikili vardiya sistemine geçildiğini bildirmiştir.

Tablo 5: Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Kararlar

Karar Konusu	**Karar Yılı**	**Kararın Niteliği**
Devlet Hava Meydanları İşletmesi tarafından yapılan ARFF memuru alınlarında yer alan "erkek olmak" şartının kaldırılması	2015	Tavsiye
Yasal olarak tanınmış trans kadının, nüfus kütüğünde yer alan cinsiyet hanesinin "kadın" olarak değiştirilmesine istinaden lise diplomasında yer alan eski adının yeni adı ile, …oğlu ibaresinin, …kızı ibaresine değiştirilmesi için yapılan talebin reddedilmesi	2016	Red
..Kurumunda güvenlik görevlisi olarak çalışan kadın şikayetçinin işyerine ulaşımda kurum servisinin kendisini evine yakın bir güzergahta bırakması ve alması ya da 12 saatlik ikili vardiya sistemine dönülmesine yönelik talebi	2018	Dostane çözüm
İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Van Büyükşehir Belediyesinde personel alım ilanları için getirmiş olduğu "erkek olmak" şartının kaldırılması	2018	Gönderme
Kadın yöneticilerin sayısının arttırılması için gerekli yasal koşulların gerçekleştirilmesi talebi	2018	İncelenemezlik

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin itfaiye eri almak için verdiği ilanda yer alan "erkek olmak" şartının kaldırılmasu	2019	Gönderme

4.5.4. Kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetleri, taciz ve istismar konularında aldığı kararlar

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda Kurumun verdiği kararlar incelendiğinde, bu kararların nicelik itibariyle az olduğu görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu sayının yetersiz oluşu yıllık raporlarda da dile getirilen bir konu olmuştur. Ancak bu konuya ilişkin az sayıda olan kararları incelediğimizde bu kararların, idarenin toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretmesine katkı sağlar nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin 2019 yılında Kuruma gelen şikayet başvurusunda, 2017 yılından beri sözleşmeli hemşire olarak çalışan başvuran, eşinden şiddet gördüğü için boşandığını ve Aile Mahkemesi tarafından eski eşi için verilmiş bir uzaklaştırma kararı olduğunu, bu nedenle … iline yer değişikliği suretiyle atanma talebinde bulunduğunu ancak bu talebin sözleşmeli personelin üç yıl boyunca yer değişikliği yapamayacağı hükmü bulunduğundan ve hakkında iş yeri değişikliğine ilişkin bir yargı kararı olmadığından reddedilmiştir. Kurumun bu olayda verdiği tavsiye kararı oldukça önemlidir. Çünkü, söz konusu talebin reddi, 663 sayılı KHK'ya uygundur. Ancak bu olayda Kamu Denetçiliği Kurumu, ret kararının her ne kadar 663 sayılı KHK'ya uygun olduğunu belirtse de, bu talebin Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik'in "can güvenliği mazeretine bağlı yer değişikliği" kenar başlığına girebileceğini ifade ederek, talebin aile içi şiddete ilişkin risk değerlendirilmesi yapılmak suretiyle yeniden değerlendirilmesi hususunda Sağlık Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar vermiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumun 2017 yılında dostane çözüm bulduğu bir diğer kararına konu olan olayda ise, başvuranın eski eşi tarafından yıllarca şiddete maruz kaldığı, son olarak başvuranın burnunu keserek yaraladığı ve kendisi ve çocuklarını ölümle tehdit ettiği bundan dolayı da Aile Mahkemesi tarafından başvuranın kendisi ve çocukları için kimlik değiştirme kararı verildiği görülmektedir. Başvuran, 11 ay geçmesine rağmen kimlik değişikliklerinin yapılmadığını, deşifre oldukları için korkuyla yaşadıklarını belirtmiş ve bu kararın uygulanmasını talep etmiştir. Kamu Denetçiliği Kurumunca Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel

Müdürlüğü ile iletişime geçilmiş, Kurum gönderdiği cevapta yeni kimlikleri düzenlediğini ifade etmiştir.

Son olarak Kurumun 2017 yılında verdiği incelenemezlik kararı da oldukça önemlidir. Bu karar da, eniştesi tarafından 16 yaşından itibaren tacize uğrayan başvuranın, Cumhuriyet Savcılığına verdiği şikayet dilekçesinin, aradan 10 ay geçmesine rağmen yasal sürecin başlamaması ile ilgilidir. Söz konusu şikayetin konusu yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin olduğundan dolayı Kurum bu başvuru için incelenemezlik kararı vermiştir. Bu karara rağmen Kurum bu olayda başvuranın danışmalık hizmetine ihtiyacı olduğunu değerlendirerek, psikolojik ve hukuki destek için başvuran, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne yönlendirilmiştir. Başvuran, İl Müdürlüğünün kendisi ile ilgilenerek sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve avukat ile görüştürüldüğünü avukatın ilk duruşmada davaya müdahil olacağını belirtmiştir. Bu olayda olduğu gibi Kamu Denetçiliği Kurumu yasal olarak kendi görev alanına girmeyen konularda dahi uygun birimlere yönlendirme yapmak suretiyle toplumsal cinsiyete duyarlı hizmet sunumuna katkı sağlayabilmektedir.

Tablo 6: Kadına Yönelik Şiddet, Töre ve Namus Cinayetleri, Taciz ve İstismar İle İlgili Kararlar

Karar Konusu	**Karar Yılı**	**Kararın Niteliği**
Eski eşinden şiddet görev başvuranın, eski eşinin kendisi ve çocuklarını ölümle tehdit etmesinden ötürü aile mahkemesinin kendisi ve çocukları için verdiği kimlik değiştirme kararını 11 aydır uygulamayan ilgili makamlar için gerekli yasal işlemlerin yapılması talebi	2017	Dostane çözüm
Ablasının eşi tarafından 16 yaşından itibaren tacize uğrayan başvuranın Cumhuriyet Savcılığına dilekçe vererek yasal süreci başlattığını, ancak 10 ay geçmesine rağmen eniştesi hakkında işlem yapılmadığını, eniştesinin yargılanması ve cezalandırılması hususunda işlem başlatılması ve açtığı davaların takip talebi	2017	İncelenemezlik
Eski eşinden şiddet gördüğü için Aile Mahkemesi tarafından eski eşine uzaklaştırma kararı verilen başvuranın, … iline yer değiştirme suretiyle atanma talebinin reddedilmesine yönelik verilen karardan dolayı yaşadığı mağduriyetin giderilmesi	2019	Tavsiye

4.5.5. Korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç kadınlara ilişkin aldığı kararlar

2014-2018 yıllık raporlarında yer alan kararlar incelendiğinde korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç kadınlara yönelik olarak değerlendirebileceğimiz iki kararın olduğunu görmekteyiz. Söz konusu iki karar da sığınma evi hizmetlerinden yararlanan kadınlar ile ilgilidir. Birbirine benzeyen her iki olayda da ilgili Kurumlardan gelen cevapta, başvuranların söz konusu hizmetlerden yararlandıkları belirtilmiştir.

Tablo 7: Korumaya, Bakıma ve Yardıma Muhtaç Kadınlar İle İlgili Kararlar

Karar Konusu	Karar Yılı	Kararın Niteliği
Sığınma evinde kalan ve kurum çalışanlarının görevlerini kötüye kullandıklarını belirterek gelirinin kesildiğini ifade eden başvuranın aylığının arttırılması ve ödenmesi talebi	2017	Gönderme
..Belediyesi Kadın Konukevinde alan başvuranın, konukevindeki hizmetlerdeki eksikliklerin giderilmesi talebi	2018	Gönderme

4.5.6. Kadın hakları konularında gerçekleştirdiği diğer faaliyetler

Kurumun kadın hakları ile ilgili olarak gerçekleştirdiği diğer faaliyetlere baktığımızda, bu faaliyetlere 2017 yıllından itibaren yer verildiği görülmektedir. 2017-2019 yılları arasında Kurumun gerçekleştirdiği bu faaliyetler Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Kamu Denetçiliği Kurumun Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Diğer Faaliyetleri

Yıl	Faaliyet Adı
2017	Kadın Hakları ve Ombudsmanlık Çalıştayı
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Projesine Katılım
	Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) kapsamında oluşturulan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubuna sunulmak üzere rapor gönderimi

2018	Kadın ve Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesine İlişkin Mekanizmaların Etkinliğinin Arttırılması Konulu Çalıştay
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Projesi
	Batı Balkanlarda ve Türkiye'de İstanbul Sözleşmesinin uygulanmasının geliştirilmesine ilişkin düzenlenen bölgesel foruma kamu denetçisinin katılımı
2019	BM Kadın Birimi Kadın Direktörü'nün Kamu Denetçisini ziyareti
	Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu tarafından düzenlenen kadın çalıştayına katılım
	Batı Balkanlarda ve Türkiye'de İstanbul Sözleşmesinin uygulanmasının geliştirilmesine ilişkin düzenlenen ikinci bölgesel foruma kamu denetçisinin katılımı
	Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komitesine ilgili kamu denetçisinin katılımı ve konuşma yapması
	Kadına yönelik şiddete karşı uluslararası mücadele günü programına ilgili kamu denetçesinin katılımı
	TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu bilgilendirme toplantısı
	Adalet Bakanlığı Aile Hukuku Çalıştayına ilgili kamu denetçisinin katılımı

Bu faaliyetlerden özellikle "kadın hakları" ve "kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi" ile ilgili yapılan çalıştaylar oldukça önemlidir. Özellikle 2017 yılında kadın hakları ile ilgili yapılan çalıştaya, bu alanda yer alan STK'ların katılması, Kurum ile kadın hareketleri arasındaki bağlantının kurulmasına katkı sağlar nitelikte olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1970'li yıllardan bu yana devletlerin kadın erkek eşitliğini/toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için aktif bir rol alması gerektiğine yönelik tartışmaların hız kazandığı görülmektedir. Farklı alanlarda kadınların statülerinin geliştirilmesi için devlet tarafından oluşturulan kurumsal yapılar ve yerine getirilen faaliyetler "devlet feminizmi" olarak tanımlanmıştır. Devlet feminizminin temelini oluşturan ve "kadın politika ajansları" olarak ifade edilen, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için kurulan bu kurumlar ve bunların kadın hareketleri ile olan ilişkileri, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretilmesinin en önemli unsurlarından biri olarak görülmektedir. Dünyada gerek genel nitelikte

gerek özel nitelikte olsun, çeşitli ülkelerde bulunan ombudsmanlar, bu kurumlara verilecek örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu ombudsmanların, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesini sağlamak için önemli yetkileri olduğu görülmektedir. Dünyanın farklı ülkelerindeki bu deneyimlerden yola çıkarak, oldukça yakın bir tarihte kurulan Türkiye'deki Kamu Denetçiliği Kurumunun da, toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlama potansiyeli olduğu söylenebilir. Kamu Denetçiliği Kurumunun kamu yönetiminde toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretilmesine ne gibi katkılar sağladığını değerlendirmek amacıyla, içerik analizi yöntemiyle, Kurumun parlamentoya sunmuş olduğu yıllık raporlar üzerinden yaptığımız araştırma sonucunda öncelikli olarak, Kuruma yapılan şikayetlerin yıllar itibariyle düzenli bir şekilde artıyor olmasına karşın, bu şikayetler içinde kadın hakları ile ilgili olan şikayet sayılarının oldukça düşük düzeyde kaldığı görülmüştür. Özellikle 2019 yılında bir önceki yıla oranla en büyük düşüşün kadın hakları konusunda olduğu dikkat çekmektedir. Başvuru sayısının düşük olması, Kurumun kadın haklarının gelişimine olan katkısını önemli ölçüde sınırlar niteliktedir. Çünkü Kurum sadece başvuru üzerine harekete geçebilme yetkisine sahiptir. Ancak Kurumun etkinliğini sadece yapılan başvurular üzerinden değerlendirmek oldukça yanıltıcı olacaktır.

İkinci olarak, nicelik itibariyle düşük düzeyde kalan kadın hakları ile ilgili şikayetler karşısında Kurumun verdiği kararların içeriği incelendiğinde, idarelerin toplumsal cinsiyete duyarlı hareket etmelerine katkı sağlar nitelikte kararlar verdiği görülmüştür. Yıllık raporlarda "kadınlara ve çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri" gönderme kararlarından idarelerce olumlu şekilde dönüş gerçekleşmiştir. Cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili konularda verdiği kararlara baktığımızda da, ARFF memurluğundaki "erkek olmak" şartının kaldırılmasına ilişkin tavsiye kararı ile belediyelerin kimi kadrolarda getirdiği "erkek olmak" şartı için verdiği gönderme kararlarında belediyelerden bu konuda gerekçe istemesi toplumsal cinsiyete duyarlılıkta farkındalık yaratmak açısından önemlidir. Özellikle bu alanda kadın koruma güvenlik görevlisinin kurum servisinin kendisini evine yakın bir güzargahta bırakması ya da ikili vardiya sistemine dönülmesine yönelik vermiş olduğu dostane çözüm kararı, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretilmesine katkı sağlar niteliktedir. Ayrıca Kurumun kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin

verdiği tüm kararlar da bu sonucun en önemli kanıtlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumun bu konuda vermiş olduğu incelenemezlik kararında dahi ilgili birimlere yönlendirmek suretiyle, başvurana rehberlik yaptığı görülmüştür. Dünyadaki örneklere baktığımızda da ombudsmanların en önemli görevlerinden birisi, mağdurlara destek olmak ve böyle bir durumda nasıl bir yol izlemeleri gerektiği konusunda yardım etmektir. Ülkemizde Kamu Denetçiliği Kurumunun rehberlik yönünün güçlendirilmesinin, Kurumun toplumsal cinsiyet eşitliğine olan katkısını arttıracağı düşünülmektedir.

Kendisine yapılan şikayetlere ilişkin verdiği kararlar dışında, Kurumun kadın haklarının geliştirilmesi konularında yapmış olduğu faaliyetlere bakıldığında bu faaliyetlerin sınırlı düzeyde kalmakla birlikte son yıllarda yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Devlet feminizmi tanımlamalarının üzerinde durduğu temel konulardan biri, kadın politika ajansları ile kadın hareketleri arasındaki etkileşimdir. Bu noktada Kamu Denetçiliği Kurumu ile kadın sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkinin geliştirilmesi, Kurumun bu alanda daha etkin olması açısından önem taşımaktadır.

Kurumun toplumsal cinsiyet eşitliğine daha fazla katkı sağlayabilmesi için öncelikli olarak başvuru sayılarının arttırılması gerekmektedir. Kadın hakları ile ilgili STK'larla işbirliği içinde olunması, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa ilişkin yapılan başvuru sayılarının artışına yol açabilir. Çünkü 6328 sayılı Kanuna göre, kadın hakları ile ilgili konularda menfaat ihlali aranmamaktadır. Bunun yanında çeşitli ülkelerde olduğu gibi, bu alanda Kuruma resen inceleme yapma yetkisinin verilmesi ve kadın hakları ile ilgili konularda "idari başvuru yollarının tüketilmesi" şartının kaldırılması da çözüm olarak önerilebilir.

6. ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

7. MADDİ DESTEK

Bu çalışmada herhangi bir fon veya destekten yararlanılmamıştır.

8. ETİK KURUL BEYANI VE FİKRİ MÜLKİYET TELİF HAKLARI

Çalışmada etik kurul ilkelerine uyulmuştur ve fikri mülkiyet ve telif hakları ilkesine uygun olarak gerekli izinler alınmıştır.

9. KAYNAKÇA

Berg, B.L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. H. Aydın (Çev.). Konya: Eğitim Yayınevi.

Bustelo, M. (2014). Three decades of state feminism and gender equality policies in multi-governed Spain.

https://www.do.se/om-do/vad-gor-do/ adresinden 01.02.2020 tarihinde erişildi.

https://equineteurope.org/author/sweden_eo/ adresinden 01.02.2020a tarihinde erişildi.

https://equineteurope.org/author/croatia_oge/ adresinden 02.02.2020b tarihinde erişildi.

https://equineteurope.org/author/finland_oe/ adresinden 02.02.2020c tarihinde erişildi.

https://equineteurope.org/author/slovenia_advocate/ adresinden 01.02.2020d tarihinde erişildi.

https://equineteurope.org/author/lithuania_eoo/ adresinden 01.02.2020e tarihinde erişildi.

https://equineteurope.org/author/poland_hrd/ adresinden 02.02.2020f tarihinde erişildi.

https://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.gv.at/tasks-of-the-ombud-for-equal-treatment adresinden 02.02.2020 tarihinde erişildi.

https://www.rpo.gov.pl/en/content/what-we-do adresinden 02.02.2020 tarihinde erişildi.

https://www.tasa-arvo.fi/tasa-arvolain-valvonta adresinden 02.02.2020 tarihinde erişildi.

http://www.zagovornik.si/kaj-delamo/spodbujanje-enakopravnosti-in-preprecevanje-diskriminacije/ adresinden 02.02.2020a tarihinde erişildi.

http://www.zagovornik.si/kaj-delamo/spodbujanje-enakopravnosti-in-preprecevanje-diskriminacije/ adresinden 02.02.2020b tarihinde erişildi.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2015). 2014 Yıllık raporu. 19.02. 2020 tarihinde https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/kdk-2014-yillik-rapor.pdf adresinden erişildi.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2016). 2015 Yıllık raporu. 19.02.2020 tarihinde https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/kdk-2015-yillik-rapor.pdf adresinden erişildi.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2017). 2016 Yıllık raporu. 19.02.2020 tarihinde https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/KDK-2016-YILLIK-RAPORU.pdf adresinden erişildi.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2018). 2017 Yıllık raporu. 19.02.2020 tarihinde https://www.ombudsman.gov.tr/wp-content/uploads/2016/06/2017-y%C4%B1ll%C4%B1k-rapor-SON-PDF.pdf adresinden erişildi.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2019). 2018 Yıllık raporu. 19.02.2020 tarihinde https://www.ombudsman.gov.tr/yillikrapor/2018_y%C4%B1ll%C4%B1k_raporu_ing/mobile/index.html adresinden erişildi.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2020). 2019 Yıllık raporu. 01.03. 2020 tarihinde https://www.ombudsman.gov.tr/kdk-pdf/2019_yili_yillik_rapor/mobile/index.html adresinden erişildi.

Kantola, J.,& Outshoorn,J. (2007). Changing state feminism. Outshoorn, J.,& Kantola J. (Eds.), *Changing state feminism* içinde (pp. 1-19). New York: Palgrave Macmillan.

Kantola, J. (2010). Shifting institutional and ideational terrains: the impact of europenisation and neoliberalism on women's policy agencies. *Policy&Politics*, 38 (3), 353-368.

Lovenduski, J. (2005). Introduction: state feminism and the political representation of woman. Lovenduski, J. (Ed.), *State Feminism and Political Representation* içinde (pp. 1-19). United Kingdom: Cambridge University Press.

Mamur Işıkçı, Y. ,& Karatay, Z. (2018). Kamu Denetçiliği Kurumunun kadının insan haklarına katkısı açısından önemi. Woff, R.A., Yılmaz, S., Mamur Işıkçı, Y., Bülbül, H., & Mamur Yılmaz, E. (Eds), *Kadın çalışmalarında güncel konular* içinde (ss. 332-357). Konya: Eğitim Yayınevi, 2. Baskı.

Mazur, A.G., & Mcbride, D.E. (2007). State feminism since 1980's: from loose notion to operationalized. *Politics and Gender*, 3(4), 501-513.

Mcbride, D.E., & Mazur, A.G. (2010). *The politics of state feminism: innovation in comparative research*. USA Philadelphia: Temple University Press.

Mcbride, D.E., & Mazur, A.G. (2013). Women's policy agencies and state feminism. Waylen, G., Celis, K., Kantola, J., & Weldon, S. L. (Eds). *The oxford handbook of gender and politics* içinde (pp. 654-678). USA: Oxford University Press.

Sarıer, B. (2010). Kadın-erkek eşitliği bağlamında bağımsız bir kamu denetim kurumu: ombud(sman). Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.

Şeren Kurular, G.Y. (2016). *Toplumsal cinsiyet ana akımlaştırma stratejisi doğrultusunda bir maliye politikası aracı toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Şeren Kurular, G.Y. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı kamu denetçiliği kurumu Avrupa uygulamaları ve Türkiye için öneriler. *Akademik Ombudsman*, 9 (5), 75-106.

UNDP (2018). *Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması*. 15 Ocak 2020 tarihinde https://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/UNDP-TR-GENDERGUIDE-TR.pdf adresinden erişildi.

Valiente, C. (2007). Developing countries and new democracies matter: an overview of research on state feminism world wide. *Polities &Gender*, 3 (4), 530-541.

Yıldırım, A., & Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik